УДК 339.9

ПОТЕНЦІАЛ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ АСЕАН

THE POTENTIAL FOR ECONOMIC DEVELOPMENT ASEAN

Сардак С.Е.
доктор економічних наук, доцент,
професор кафедри економіки
та управління національним господарством,
Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

У статті ідентифіковано потенціал економічного розвитку АСЕАН. Досліджено історичні аспекти створення інтеграційного об'єднання АСЕАН. Оцінено сучасний економічний стан АСЕАН у світовому господарстві. Проаналізовано наявні та визначено майбутні тенденції розвитку АСЕАН. Розкрито проблематику та перспективи розвитку АСЕАН.

Ключові слова: *АСЕАН, Асоціація держав Південно-Східної Азії, інтеграційне об'єднання, потенціал, економічний розвиток, світове господарство, тенденції, проблематика, перспективи.*

В статье идентифицирован потенциал экономического развития АСЕАН. Исследованы исторические аспекты создания интеграционного объединения АСЕАН. Оценено современное экономическое состояние АСЕАН в мировом хозяйстве. Проанализированы существующие и определены будущие тенденции развития АСЕАН. Раскрыты проблематика и перспективы развития АСЕАН.

Ключевые слова: *АСЕАН, Ассоциация государств Юго-Восточной Азии, интеграционное объединение, потенциал, экономическое развитие, мировое хозяйство, тенденции, проблематика, перспективы.*

The article identified the potential for economic development of ASEAN. Researched historical aspects of the creation of ASEAN integration Association. Assessed the current economic state of ASEAN in the world economy. Analyzes existing and identified future trends in the development of ASEAN. Solved the problems and prospects of development of ASEAN.

Keywords: *ASEAN, Association of Southeast Asian Nations, integration, capacity, economic development, world economy, trends, problems, prospects.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) є важливим елементом історично сформованого механізму політичної, військової та соціально-економічної безпеки і міжнародного співробітництва у Південно-Східній Азії (ПСА), насамперед у Індокитаї та значною мірою в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (АТР). Навколо АСЕАН концентрується низка механізмів і структур, в основі яких лежить система «діалогів», «примусів» та «політичного хеджування» з провідними державами світу, сформована ще у 70-х роках. Сучасними партнерами по співробітництву з АСЕАН є Австралія, Індія, Канада, Китай, Нова Зеландія, Пакистан, Республіка Корея, Росія, США, Японія та Європейський Союз [2; 14]. Відповідно, дослідження потенціалу економічного розвитку АСЕАН є питанням, актуальним для сфери міжнародних економічних відносин, що в умовах глобалізації підвищує своє значення і пріоритетність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Дослідженням різнобічних аспектів економічного розвитку АСЕАН протягом тривалого періоду займалися українські науковці: М. Згуровський [3], О. Коломієць [4], Ю. Курнишова [6], К. Маркевич [9], С. Мариніна [8], Д. Марущак [11], Ю. Пахомов [3], В. Сіденко [9], А. Філіпенко [3], В. Юрчишин [9]. На пострадянському просторі дані питання вивчали зарубіжні вчені: Л. Васильєв [1], І. Коміссіна [5], М. Малетін [7], О. Мартинова [10], М. Потапов [12], О. Салицький [12], О. Шахматов [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Незважаючи на ґрунтовне дослідження діяльності регіонального інтеграційного об'єднання АСЕАН, вищенаведеними авторами недостатньо чітко ідентифіковано потенціал економічного розвитку АСЕАН у площині визначення наявних та майбутніх тенденцій, а також проблематики і перспектив його розвитку.

Формулювання цілей статті **(постановка завдання)**. Метою даного дослідження є ідентифікація потенціалу економічного розвитку АСЕАН. Для досягнення даної мети було

поставлено та вирішено комплекс завдань: дослідити історичні аспекти створення інтеграційного об'єднання АСЕАН; оцінити сучасний економічний стан АСЕАН у світовому господарстві; проаналізувати наявні та визначити майбутні тенденцій розвитку АСЕАН; розкрити проблематику та перспективи розвитку АСЕАН.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Історично створення інтеграційного об'єднання АСЕАН (офіційно англійською Association of Southeast Asian Nations – ASEAN) відбулося 8 серпня 1967 р. у Бангкоку. Засновниками були Індонезія, Малайзія, Сінгапур, Таїланд, Філіппіни, а з часом до нього приєдналися Бруней-Даруссалам (1984 р.), В'єтнам (1995 р), Лаос і М'янма (1997 р.) та Камбоджа (1999 р.). Статус спостерігача мають Папуа-Нова Гвінея і Східний Тимор, який планується прийняти у повноправні члени. Побудова АСЕАН була зумовлена наявністю тривалих конфліктів у ПСА та необхідністю військово-політичної стабілізації у АТР задля забезпечення інтересів глобальних суб'єктів (держави-лідери, потужні ТНК, міжнародні організації та світова еліта), що з часом позитивно вплинуло на долю розвитку цього регіонального об'єднання [1, с. 82; 3, с. 233; 13]. Відповідно, роль геополітичного та військового складників у розвитку даного інтеграційного об'єднання не може бути применшеною і, вірогідно, буде домінувати в подальшому.

Юридично АСЕАН функціонує на підставі Статуту, який набрав чинності 15 грудня 2008 р. Вищим органом АСЕАН є зустрічі глав держав та урядові саміти, що проходять раз у півріччя. Поточне керування діяльністю АСЕАН здійснює Координаційна рада АСЕАН. Базою взаємовідносин країн «десятки» постають три декларації згоди АСЕАН – 1976 р., 2003 р. і 2011 р., а також Договір про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії (Балійський договір) 1976 р., який припускає з 1987 р. можливість приєднання позарегіональних держав. У жовтні 2003 р. до цього договору приєдналися Китай та Індія, в липні 2004 р. – Японія та Пакистан, у листопаді 2004 р. – Росія і Південна Корея, у липні 2005 р. – Нова Зеландія і Монголія, у грудні 2005 р. – Австралія, у липні 2009 р. – США, у липні 2010 р. – Туреччина і Канада [2; 14].

Економічний потенціал АСЕАН у світовому господарстві є значним (табл. 1). У 2015 р. чисельність населення становила майже 629 млн., ВВП був понад 2,4 трлн. дол. США, міжнародна торгівля товарами – понад 2,2 трлн. дол., залучення прямих іноземних інвестицій – майже 12 млрд. дол. США, що засвідчує дієвість і впливовість АСЕАН як регіональної організації [14].

Переважна більшість базових показників упродовж 2012–2015 рр. зростала. Тенденцію скорочення демонструють показники зростання ВВП та ВВП на душу населення, що можна пояснити більшими темпами зростання чисельності населення, сучасною загальносвітовою тенденцією уповільнення темпів приросту ВВП та прямих іноземних інвестицій. Країни АСЕАН є відомими виробниками – експортерами натурального каучуку, пальмової олії, кокосового масла, олова, мідної та хромової руди, але при цьому стимулюється розвиток торгівлі, митної справи, стандартів, інвестиційної діяльності та ділового сектору, який інтегрує сільське й лісове господарство, виробництво і сферу послуг [3, с. 233].

Головними наявними тенденціями економічного розвитку АСЕАН, які розгортатимуться й у довгостроковому періоді, є [1; 4; 5; 11]:

- відповідність сформованого «асеаноцентричного» балансу сил у ПСА інтересам ключових геополітичних гравців у АТР – Великобританії, США, Росії, КНР та Японії, взаємини яких є основою стратегічної сталості розвитку АСЕАН;
- колективна залежність подальшого розвитку від подолання диспропорцій соціально-економічного розвитку країн-членів;
- перманентна побудова в країнах АСЕАН єдиного ринку та виробни¬чої бази з вільного переміщення капіталу, інвестицій, товарів, послуг і трудових ресурсів;
- формування в АСЕАН дієвих механізмів захисту інтересів інвесторів та розвитку бізнесу;

Таблиця 1

Окремі базові показники АСЕАН [14]

Показники	Одиниці	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Загальна площа території	кв. км.	4435617	4435618	4435618	4488839
Загальна чисельність населення	тис.	605801	613571	621 006	628 937
ВВП у поточних цінах	млн. дол. США	2383403	2493421	2519416	2431969
Зростання ВВП	%	6,1	5,2	4,7	4,7
ВВП на душу населення, у поточних цінах	дол. США	3934	4064	4057	3867
Міжнародна торгівля товарами	млн. дол. США	2472300	2511500	2528616	2269859
Експорт	млн. дол. США	1253400	1271100	1292400	1181889
Імпорт	млн. дол. США	1218900	1240400	1236216	1087970
Приплив прямих іноземних інвестицій	млн. дол. США	117099	124865	129 995	119 975
Чисельність відвідувачів	тис.	89225	101055	105 083	108 846

• здійснення модернізації економіки країн АСЕАН, проведення реформ, лібералізація правового та бізнес-середовища;

• спрямування уваги до забезпечення гідного рівня життя населення та зростання чисельності споживачів середнього класу в АСЕАН шляхом активізації соціально-економічних програм у сферах розвитку сільських районів, ліквідації злиденності, соціального забезпечення і зайнятості, освіти, охорони здоров'я, екології, інформатизації, культури і мистецтва;

• нарощення обсягів співробітництва та адаптація податково-торговельної політики країн АСЕАН із широкою низкою держав (у тому числі в останні роки з Барбадо¬сом, Білоруссю, Еквадором, Ліхтенштейном, Люксембургом, Чехією).

Також слід ідентифікувати головну проблематику розвитку АСЕАН, а саме їх регіональні проблеми, загрози та виклики [1; 4; 6; 10]:

• перманентний вплив потужних держав-лідерів (правонаступників колоніальної та біполярної систем), насамперед Великобританії, США та Росії;

• посилення напруженості в міжнародних відносинах країн ПСА від впливу потужних регіональних конкурентних центрів – Японії та КНР;

• наявність конфліктних моментів у взаємовідносинах АСЕАН і КНР за належність островів у Південно-Китайському морі, що викликає потенційну загрозу перерозподілу політичного впливу між КНР і Японією;

• проблема поділу континентального шельфу і морських економічних зон навколо островів Південно-Китайського моря та територіально-прикордонні суперечності країн – членів АСЕАН (у тому числі між Малайзією та Сінгапуром, Малайзією і Філіппінами, Малайзією та Індонезією);

• процеси інтеграції в АСЕАН розгортаються повільно, й адаптація нових членів і вирівнювання економічного розвитку країн залишаються важливими завданнями;

• суперечності стосовно подальшого управлінського вектору розвитку – від полярного міждержавного статусу до формування залежної організації з наднаціональним керуванням (за аналогом ЄС);

• продовжують руйнівну дію загрози, зумовлені невирішеними міждержавними конфліктами і наявністю в країнах ПСА сепаратистських або екстремістських угруповань і філій міжнародних організацій, що використовують для досягнення своїх цілей терористичні методи.

В останні роки у порядку денному АСЕАН обговорюються різнобічні питання. У стратегічній перспективі АСЕАН має узгоджене бачення свого розвитку і формує такі пріоритети [1; 2; 14]:

• лідери країн ПСА на саміті 2003 р. прийняли другу Декларацію згоди (Балійська згода II, в якій ще раз підтвердили принципи Договору 1976 р. та другого неформального саміту 1997 р. у Куала-Лумпурі) і затвердили стратегічний документ «Бачення АСЕАН 2020 р.»;

• прийнято спільне рішення про створення в Асоціації до 2022 р. «загальної платформи з глобальних проблем», що передбачає формування консолідованої позиції «десятки» з актуальних світових проблем;

• планується створення «мозкового центру» дослідження та протидії загальносвітовій проблематиці у вигляді Інституту миру і злагоди АСЕАН;

• важливе місце в зовнішньополітичній діяльності займають зусилля зі створення в Південно-Східній Азії зони, вільної від ядерної зброї;

• країни АСЕАН декларують небажання її трансформації у військово-політичний блок та мілітаризацію економік;

• активно обговорюються питання енергетичної та продовольчої безпеки;

• продовжується поглиблення внутрішньої інтеграції і торгова лібералізація (у 2024 р. планується створення зони вільної торгівлі АСЕАН з Китайською Народною Республікою, Республікою Корея і Японією);

• набувають поширення нові інтеграційні ініціативи АСЕАН із залученням східноазіатських та інших тихоокеанських партнерів – «АСЕАН+3», «АСЕАН+6», Східноазійський саміт (САС).

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. У статті ідентифіковано стійку та позитивну динаміку економічного розвитку АСЕАН. Помічено зацікавленість глобальних суб'єктів у сталому функціонуванні АСЕАН як механізму стабілізації суспільного розвитку у ПСА та перманентне поширення інтересу країн і компаній АТР щодо співпраці у форматі локально-цікавих взаємовигідних багатосторонніх відносин. У цілому можна констатувати життєздатність АСЕАН як суб'єкта міжнародних економічних відносин і спрогнозувати високу ймовірність його стійкого розвитку до середини-кінця 20-х років XXI ст. Перспективою подальших розвідок у даному напрямі є дослідження змістовного наповнення механізмів оцінювання перспектив розвитку інтеграційних об'єднань у АТР.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. АСЕАН в начале XXI века. Актуальные проблемы и перспекти¬вы / Л.Е. Васильев [и др.]. – М.: ФОРУМ, 2010. – 368 с.

2. Ассоциация государств Юго-Восточной Азии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://asean.mgimo.ru/ru/asean-c/11-rus/informatsiya/113-assotsiatsiya-gosudarstv-yugo-vostochnoj-azii.

3. Згуровський М.З. Геоекономічні сценарії розвитку і Україна: [монографія] / М.З. Згуровський, Ю.М. Пахомов, А.С. Філіпенко [та ін.]. – К.: Академія, 2010. – 328 с.

4. Коломієць О.В. Концепція «Співтовариства безпеки» АСЕАН як геополітична модель національної безпеки / О.В. Коломієць // Проблеми міжнародних відносин: зб. наук. пр. – К.: КиМУ, 2012. – Вип. 4. – С. 211–224.

5. Комиссина И.Н. Перспективы развития АСЕАН: взгляд из России / И.Н. Комиссина [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://riss.ru/images/pdf/journal/2012/3/16_.pdf.

6. Курнишова Ю.В. Фактор суперництва в інтеграційних процесах Азії / Ю.В. Курнишова // Стратегічні пріоритети. – 2007. – № 1. – С. 181–186.

7. Малетин Н.П. АСЕАН: четыре десятилетия развития: [монография] / Н.П. Малетин. – М.: МГИМО-Университет, 2007. – 312 с.

8. Мариніна С.В. Особливості розвитку інтеграційних угруповань в Азійсько-Тихоокеанському регіоні / С.В. Мариніна // Економічний часопис-XXI. – 2013. – № 1–2. – С. 3–6.

9. Маркевич К. Перспективи виходу України на ринки висхідних країн. Аналітична доповідь / К. Маркевич, В. Сіденко, В. Юрчишин. – Київ: Заповіт, 2015. – 116 с.

10. Мартынова Е.С. Интеграционные процессы в Азиатско-Тихоокеанском регионе: новые контуры восточноазиатского регионализма / Е.С. Мартынова // Вестник международных организаций. – 2012. – Т. 7. – № 4. – С. 254–270.

11. Марущак Д.Ю. Інвестиційна політика як засіб реалізації інвестиційної стратегії інтеграційного об'єднання АСЕАН / Д.Ю. Марущак // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 9. – Ч. 4. – С. 13–16.

12. Потапов М.А. Экономика современной Азии: [учебник] / М.А. Потапов, А.И. Салицкий, А.В. Шахматов. – М.: Междуна¬родные отношения, 2008. – 256 с.

13. Сардак С.Е. Трансформація геоекономічних інтересів суб'єктів глобальної макроекономічної політики / С.Е. Сардак // Економіка та держава. – 2015. – № 8. – С. 10–12.

14. Association of Southeast Asian Nations – Access mode: http://asean.org/.